

Perspective

נקודת מבט

תיאור ייחודי בספרות ימי הביניים על גורלם של לוחמים צלבנים בסביבת ים המלח

ש' לוטן

מרכז רנרט לחקר ירושלים, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, אוניברסיטת בר אילן
פרטי התקשרות: shlomimi@013.net.il

A Unique Description of the Dead Sea Region and Crusader Warriors' Faith in Medieval Literature

S. Lotan

Rennert Center for Jerusalem Studies; Bar Ilan University, Ramat Gan
Correspondence: shlomimi@013.net.il

ABSTRACT

It seems that one of the periods of great interest in the history of the Holy Land was the period of Crusader rule in the Latin Kingdom of Jerusalem during the 12th-13th centuries. The remains of this glorious period are extensive in ancient cities such as Jerusalem, Acre, Jaffa and Caesarea, as well as in fortresses such as Athlit and Montfort. What, in fact, was the impact of the Crusaders within the Kingdom? Unfortunately, the Judean Desert and the Dead Sea region do not contain sufficient evidence to allow us to answer this question.

One of the unique descriptions written by the German pilgrim Ludolph von Suchem in 1340, some 50 years after the fall of the Latin Kingdom to the Mamluks from Egypt, sheds new light on this area on the eastern border of the former Crusader Kingdom. The pilgrim's strange story of his meeting with a few Christians, elderly Templar warriors who had been captured in battle, sold into slavery and forgotten in this distant area, presents us with a different description of the Dead Sea and its surroundings. These and other topics are described in this essay.

It is important to note that, particularly today, 700 years after the destruction of the Templars in 1314, this historical event contributes to the description of an isolated area of the Holy Land. In addition to that, it demonstrates the emphasis on the rule of the Military Order which operated in the Latin Kingdom and was deployed in Europe by dispossessing its enemies at the beginning of the 14th century.

מה הייתה השפעתם של הצלבנים באזורי הספר בארץ ישראל – באותם חבלי ארץ המרוחקים ממקומות יישוב מרכזיים כאזור ים המלח וספר המדבר? על כך ניתן מענה בספרות התקופה ובמחקר ההיסטורי שנערך על תולדות ההתיישבות בחלקיה המזרחיים של הממלכה הצלבנית, בעיקר בהקשר של מבצרי הצלבנים ושל תפרוסת ההתיישבות ממזרח לים המלח במבצרים כדוגמת כרכ ושובכ.

דומה כי אחת התקופות המגוונות ורבות-העניין בתולדותיה של ארץ ישראל הייתה התקופה שבה שלטו הצלבנים במזרח אגן הים התיכון במאות ה-12 וה-13. תקופה זו הותירה חותם בדמות שרידים רבים בתחומן של ארץ ישראל ושל שכנותיה: מבצרים, מבני כנסיות, בתים ושלל ממצאים ארכיאולוגיים. שרידים רבים ניתן למצוא ביישובים כדוגמת ירושלים, עכו או קיסריה; במבצרים כמו כוכב הירדן, ארסור או עתלית; ובחבלי ארץ בגליל ובסביבות העיר ירושלים.

חוסל בשנת 1312, וכי מנהיגם ז'ק מוליי (Jacques de Molay) הועלה על המוקד בצרפת במרכז העיר פריז בשנת 1314 (von Suchem, 1851).

אותו מפגש ייחודי בין הצליין הגרמני לטמפלרים הנשכחים זכה להד בספרות הנוצרית רק בשל ביקורו של הצליין בארץ הקודש, באזור ספר, בסביבת ים המלח. היכן הוא אותו אתר שבו התרחש המפגש בין הצליין לבין הלוחמים הטמפלרים? על כך אין מידע רב באותו מקור מימי הביניים. סביר להניח שהמפגש התקיים בחלקו הדרומי של ים המלח, בנווה המדבר צוער או בסביבתו הקרובה, זאת בשל ציון סיפור אשת לוט המקראי בתיאור המסע באזור זה. ידוע על נווה מדבר שהיה סמוך לאתר הנזכר כסדום וכמקום שבו התרחש סיפור אשת לוט על פי המסורת המקראית. נווה מדבר זה נותר מבודד, רחוק מכל מרכז יישוב ומכל מוקד של מסעות עולי רגל נוצרים כדוגמת אתרי הטבילה בנהר הירדן וסביבת יריחו. מעל לכול מעורר אירוע ייחודי זה תהיות על גורלם המר של לוחמים שנשבו בעת קרבות עקובים מדם, נעלמו משורות צבאם, ונאלצו במשך עשרות שנים לחיות בזהות זרה הרחק מארצם ומסביבתם המיטיבה.

מקורות

von Suchem, L., 1851. Liber de itinere Terrae Sanctae. In: Deycks F., (Ed.) De Itinere Terrae Sanctae Liber. Stuttgart: Litterarischer Vereins. ch. 41: 89.

עולי רגל אחדים בימי הביניים תיארו את אזור ים המלח בהתייחסם לייחודו הנופי ולאוכלוסיית האזור, ואף לאירועים המקראיים שהתרחשו בסביבת ים המלח. בין אותם צליינים ניתן לציין את תיאוריהם של תיטמאר (1217) ובורכרד מהר ציון (1283). אולם דווקא תיאור ייחודי של מסע צליינות שערך נוסע גרמני במחצית המאה ה-14, כיובל שנים לאחר נפילתה של ממלכת ירושלים הצלבנית בשנת 1291 לידיהם של הלוחמים הממלוכים, שופך אור על אזור ים המלח ועל בידודו במרחב הגאוגרפי של ארץ ישראל בתקופה שלאחר סיום פרק השלטון הצלבני במזרח. תיאור זה מעורר סקרנות, ומעלה תהיות פוליטיות ושאלות שהן אקטואליות גם בימינו – כמעט שבע מאות שנים לאחר אותו מסע צליינות.

בשנת 1340 הגיע לארצות מזרח אגן הים התיכון הצליין הגרמני לודולף פון סוכהם (Ludolph von Suchem), שביקר את האתרים הקדושים לנצרות בארץ ישראל. בעת מסעו באזור ים המלח פגש שני ישישים נוצרים. הוא שוחח אתם ותהה על עברם. התברר לו כי אלה שני לוחמים חברי מסדר הטמפלרים (מסדר אבירי היכל שלמה), שנשבו בעיר עכו בעת הקרבות שהתחוללו בה בחודש מאי 1291. הלוחמים הועברו אל מחנות הממלוכים ונמכרו לעבדות בשטחיהם. לאחר מכן התגלגלו בדרך-לא-דרך אל עבר שטחה המזרחי של ארץ ישראל, ועקבותיהם נעלמו מעיניהם של אדוניהם. הם התערו באוכלוסייה המקומית, ואף הקימו להם משפחות. התברר כי אותם ישישים נוצרים לא שמעו כלל על גורל מסדרם ועל כך שבשנת 1307 הורה מלך צרפת לעצור את חברי המסדר ולהעמידם לדין. הם גם לא ידעו כי מסדרם